

0-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EV KAZALARINA YÖNELİK GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİ TANILAMA DÜZEYLERİ İLE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI İLİŞKİSİ

The relationship between the levels of diagnosing safety measures for home accidents and health literacy of mothers with 0-6 age group children

Hacer DEMİRKÖSE¹, Asiye UĞRAŞ DİKMEN², Seçil ÖZKAN²

Özet

Çocuklarda ev kazaları önlenebilir, önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bu çalışmanın amacı Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları polikliniklerine başvuran 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama düzeyleri ile sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın tipi kesitseldir. %95 güvenilirlik, %5 hata, %4 sapma ve %30 yeterli-mükemmel SOY düzeyi sıklığı ile hesaplanan örneklem sayısı 443'tür. Araştırmada veri kaynağı olarak tanımlayıcı özellikleri içeren bir anket formu, annelerin sağlık okuryazarlığını değerlendiren Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği ve 0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verisi SPSS 23,0 istatistik paket programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. İstatistiksel yöntem olarak; iki bağımsız grup arasındaki istatistiksel anlamlılıklarda Mann-Whitney U, ikiden fazla bağımsız grup arasındaki istatistiksel anlamlılıklarda Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. SOY puanı ile annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı ilişkisini değerlendirmek için Spearman korelasyon testi uygulanmıştır. Araştırmaya 491 kişi dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin %23,6'sı yetersiz, %39,3'ü sorunlu-sınırlı, %24,6'sı yeterli ve %12,4'ü mükemmel SOY düzeyine sahiptir. Annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 164,84±19,71, ortancası 167 (min:95, max:200)'dir. Çalışma sonucunda, annelerin sağlık okuryazarlığı düzeyi ile ev kazalarına yönelik alınan güvenlik önlemleri ölçek puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde bir korelasyon mevcuttur (r:0,487; p<0,001).

Anahtar kelimeler: Ev kazası, çocuk, anne, güvenlik önlemleri, sağlık okuryazarlığı.

Abstract

Home accidents in children can be prevented, it is an important public health problem. The aim of this study is to examine the relationship between health literacy and the level of diagnosing safety measures for home accidents of mothers with 0-6 age group children who applied to Gazi University Medical Faculty Hospital Pediatrics outpatient clinics. The type of research is cross-sectional. The number of samples calculated with 95% confidence, 5% error, 4% deviation, and 30% adequate-perfect SOY level was 443. In the research, a questionnaire containing descriptive features, the Turkish Health Literacy Scale, which evaluates the health literacy of mothers, and the Scale for Diagnosing the Mother's Safety Precautions for Home Accidents in Children aged 0-6 were used as data sources. The research data were evaluated through the SPSS 23.0 statistical package program. As statistical methods, Mann-Whitney U tests were used for statistical significance between two independent groups, and Kruskal Wallis tests were used for statistical significance between more than 2 independent groups. Spearman correlation test was applied to evaluate the relationship between the SOY score and the mothers' safety measures for home accidents diagnosis scale scores. 491 people were included in the study. 23.6% of the mothers participating in the study had an inadequate, 39.3% problematic-limited, 24.6% adequate, and 12.4% excellent HL levels. The mean score obtained by the mothers from the scale for diagnosing safety measures for home accidents is 164.84±19.71, with a median of 167 (min:95, max:200). As a result of the study, there is a moderate positive correlation between the health literacy level of the mothers and the scale scores of the safety measures taken for home accidents (r:0.487; p<0.001).

Keywords: Home accident, child, mother, safety measures, health literacy.

1- Ankara Pursaklar İlçe Sağlık Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

2- Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Uzm. Dr. Hacer DEMİRKÖSE

e-posta / e-mail: hacer_katirci@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received: 06.09.2021, **Kabul Tarihi / Accepted:** 02.01.2022

ORCID: Hacer DEMİRKÖSE : 0000-0003-4564-0792

Asiye UĞRAŞ DİKMEN : 0000-0002-3204-7562

Seçil ÖZKAN : 0000-0003-1572-8777

Nasıl Atıf Yaparım / How to Cite: Demirköse H, Uğraş Dikmen A, Özkan S. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama düzeyleri ile sağlık okuryazarlığı ilişkisi. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. 2022;7(1):112-21.

Giriş

Evin içerisinde veya evle bağlantılı bahçe, avlu, garaj gibi alanlarda meydana gelen kazalar, ev kazaları olarak tanımlanmaktadır (1). Evde oluşan kazalar, sık rastlanmaları, önlenemez olmaları, sakatlık hatta ölüme neden olabilmeleri nedeniyle son derece önemli bir halk sağlığı sorunudur (2). 0-6 yaş arası çocuklar, ev kazaları açısından önemli risk grubu içerisinde yer almaktadır.

ABD’de 0-6 yaş arası çocuklarda kazalar sonucu meydana gelen yaralanmaların neredeyse tamamının ve bu yaralanmalar sonucunda meydana gelen ölümlerin yaklaşık yarısının ev ortamlarında gerçekleştiği ifade edilmektedir (3). İskandinav ülkelerinde 15 yaşın altındaki çocuklarda ev kazaları tüm kazaların hemen hemen dörtte birini oluşturmaktadır (4). Güney Kore’de çocukların yaklaşık yarısı en az bir kez ev kazası geçirmiştir (5). Türkiye’de düzenli olarak yayınlanan TÜİK ölüm istatistiği yıllığında 5 yaş altı çocuklarda kazalar, diğer hastalıklar ve kazalar şeklinde sınıflandırılmıştır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda çalışmanın yapıldığı bölgeye göre 6 yaş altı çocuklarda ev kazalarının sıklığı %1,3 ile %33,0 arasında değişmektedir (6, 7). Bu yaş grubu çocuklar zamanlarının büyük çoğunluğunu evde ve annesiyle birlikte geçirmektedir. Evdeki ortamın çocuğun fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimine elverişli şekilde düzenlenmesi, ev kazalarının meydana gelme olasılığını büyük oranda azaltacaktır.

Ebeveyn faktörü çocuklardaki ev kazası nedenleri arasında önemli bir yer edinmektedir. Annelerin bilinçli ya da bilinç dışı davranışları, çocuklardaki kaza olasılığını etkileyebilmektedir. Çocukların kendilerini kazalara karşı koruyamamaları nedeniyle, kazalar açısından güvenli

ortamlarda yaşamaları, koruyucu önlemlerin alınması ve yaşam alanlarının güvenliğinin sağlanması, denetlenmesi yetişkinlerin sorumluluğundadır (8). Çocuklar, sağlık sorunlarını önlemek ve ele almak için ebeveynlerine bağımlıdır. Kazaların %87’sinin önlenemez olduğu ve annelerin 0-6 yaş çocukların bakımıyla primer olarak ilgilenen bireyler olduğu göz önüne alındığında; çocukların ev kazalarından korunması amacıyla yapılacak olan güvenlik önlemleri üzerine annelere verilen eğitimin kazaları önlemede önemli bir role sahip olduğu görülmüştür (9-11). Bu farkındalık da her konuda olduğu gibi ev kazaları konusunda da annelerin sağlık okuryazarlığını artırmak ve geliştirmekle mümkün olabilir.

DSÖ’ye göre sağlık okuryazarlığı “iyi sağlık halinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi yolunda bilgiyi kullanma ve anlama için bireysel olarak bilişsel ve sosyal beceri ve yeteneklerini elde etme ulaşılabilirliği” olarak tanımlanmıştır (12). Sağlık okuryazarlığı, insanların, sağlık hizmetleri, hastalıkların önlenmesi, sağlığın teşviki ile kalitesini korumak veya iyileştirmek için günlük yaşamda yargılarda bulunmak, kararlar almak için sağlık bilgilerine erişme, anlama, değerlendirme ve uygulama konusundaki bilgi, motivasyon ve yeterliliklerini gerektirir. Bu tanımlardan yola çıkarak annelerin SOY düzeyinin, 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazalarına yönelik alınan güvenlik önlemleri ile ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Bu çalışmada, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları polikliniklerine başvuran 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama düzeyleri ve sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma, kesitsel tipte bir araştırmadır. Çalışmanın örneklem sayısı Openepi online bilgisayar programı ile

hesaplanmıştır. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörleri araştırmasına göre araştırmaya katılanların %68,9’u

yetersiz-sınırlı, %31,1'i ise yeterli-mükemmel SOY düzeyine sahiptir (13). %95 güvenilirlik, %5 hata, %4 sapma ve %30 yeterli-mükemmel SOY düzeyi sıklığı ile hesaplanan örneklem sayısı 443'tür. Yanıtsızlık veri eksikliği de göz önüne alınarak 487 anneye ulaşılması hedeflenmiştir. Örneklem yöntemi olarak da sistematik örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanıdır. Bağımsız değişkenler ise yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, medeni durum, hanede yaşayan kişi sayısı, aylık gelir durumu, oturduğu ev tipi, çocuk sayısı, çocukların kendi odalarının olma durumu, evde büyükanne/dede yaşama durumu, ailede ev kazası öyküsü olma durumu, ev kazasına yönelik eğitim alma durumu, ev kazasıyla ilgili eğitim almak isteme durumu, sağlık okuryazarlığı durumu şeklinde sıralanmıştır.

Araştırmada veri kaynağı olarak tanımlayıcı özellikleri içeren bir anket formu, annelerin sağlık okuryazarlığını değerlendiren Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği ve 0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği kullanılmıştır. SOY ölçeği, 32 maddeden oluşan, indeksler 0 ile 50 arasında olacak şekilde standardize edilmiştir. İndeks hesaplanırken (ortalama-1) x (50/3) formülü kullanılmıştır. Soru numaraları 1-4, 2-3, 3-2, 4-1, 5-0 olacak şekilde tekrar kodlanarak toplam puan ve ortalama puan hesaplanmıştır. Bu hesaplama sonrasında, 0 en düşük sağlık okuryazarlığını ve 50 ise en yüksek sağlık okuryazarlığını göstermektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Okyay ve ark. tarafından yapılmıştır (14). Alınan puanlara göre annelerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri; 'yetersiz (0-25 puan), sorunlu-sınırlı (>25-33 puan), yeterli (>33-42 puan) ve mükemmel (>42-50 puan) SOY' şeklinde sınıflandırılmıştır. 0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik

Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği ise Çınar ve Görak tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkiye geçerlilik-güvenirlik çalışması Çınar tarafından yapılmış ve Cronbach alfa katsayısı 0,82 olarak bulunmuştur (15). Bu ölçekte 34 olumlu, 6 olumsuz ifade içeren toplam 40 maddeden oluşan 'her zaman, çoğu zaman, bazen, nadiren, hiçbir zaman' şeklinde 5'li likert tipi önermeden oluşmaktadır. Ölçekte her bir madde için 1'den 5' e kadar puanlar verilmiştir. 6, 9, 23, 26, 30, 40'ıncı maddeler olumsuz ifadeler içerdikleri için puanları tersine çevrilerek hesaplanmıştır. Ölçekten en az 40, en fazla 200 puan alınıp, 200 puan annelerin maximum düzeyde önlem aldıklarını göstermektedir.

Araştırmanın etik kurul izni, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Komisyonu tarafından onaylanmıştır (23.07.2020 - 78151). Bir anket ortalama 10-15 dakikada uygulanmıştır. Anketler yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Kişilerden yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Çalışmamızda araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Anketin uygulanması neticesinde 491 anneye ulaşılmıştır.

Araştırma verileri SPSS v.23 istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Kategorik değişkenler sayı ve yüzde ile, sürekli değişkenler ise ortalama ± standart sapma ve ortanca (min-maks) ile sunulmuştur. İstatistiksel yöntem olarak, iki bağımsız grup arasındaki istatistiksel anlamlılıklarda Mann-Whitney U, ikiden fazla bağımsız grup arasındaki istatistiksel anlamlılıklarda Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. SOY puanı ile annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı ilişkisini değerlendirmek için Spearman korelasyon testi uygulanmıştır. Korelasyon katsayısının 0-0,25 arasında olması zayıf, 0,26-0,50 arasında olması orta, 0,51-0,75 arasında olması güçlü ve 0,76-1,00 arasında olması çok güçlü korelasyon olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya 491 kişi dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 31,31±6,02, ortancası 30 (min:19, maks:50)'dur. Annelerin %1,2'si okuryazar değil, %47,7'si yüksekökol mezunu ve %43,8'i çalışmaktadır. Katılımcıların %88,4'ü apartman tipi bir evde yaşamaktadır. Annelerin %79,6'sının evlerinde bir çocuk odası bulunmaktadır. Katılımcıların %16,5'i evinde bir aile büyüğü (büyükanne/büyükbaba) ile birlikte ve %43'ü hanede 3 kişi yaşamaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin %23,6'sı yetersiz, %39,3'ü sorunlu-sınırlı, %24,6'sı yeterli ve %12,4'ü mükemmel SOY düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 164,84±19,71, ortancası 167 (min:95, max:200)'dir.

Çocuk yaş grupları ile annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (p=0,002). Bonferoni düzeltmeli Mann Withney U testi sonucunda; (0-2) yaş aralığındaki çocuk sahibi olan anneler ile (5-6) yaş aralığındaki çocuk sahibi annelerin güvenlik önlemlerini

tanılama ölçeği puanları arasında anlamlı fark vardır (p=0,001). Çocuğun cinsiyetiyle annelerin güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır (p=0,264).

Tablo 1'de araştırmaya katılan annelerin bazı tanımlayıcı özelliklerine göre ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Annelerin eğitim durumu ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p=0,001). Yapılan Bonferoni düzeltmeli Mann Withney U testi sonucunda; ilkökul mezunu ve altı ile yükseköğretim mezunu anneler arasında (p=0,001) ve ortaokul-lise mezunu ve yükseköğretim mezunu anneler arasında (p=0,014) anlamlı fark bulunmaktadır. Annelerin çalışma durumu ve yaş grupları ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında (p=0,195), (p=0,826), medeni durum ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında (p=0,961), aylık gelir durumu ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında (p=0,075) istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 1: Araştırmaya katılan annelerin bazı tanımlayıcı özelliklerine göre ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerinin tanılama ölçek puanlarının karşılaştırılması, Ankara, 2020.

Annelerin bazı tanımlayıcı özellikleri	Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği Ortanca (min-maks)	p
Anne eğitim durumu		
İlkökol mezunu ve altı	155,5 (95-197)	0,001¹
Ortaokul-lise mezunu	166,0 (100-196)	
Yükseköğretim mezunu	170,0 (113-200)	
Anne yaşı		
30 yaş ve altı	167,0 (100-200)	0,826
30 yaş üzeri	167,0 (95,0-200)	
Annelerin çalışma durumu		
Çalışıyor	168,0 (113-200)	0,195 ²
Çalışmıyor	165,0 (95-198)	
Medeni durum		
Evlü	167,0 (95-200)	0,961 ²
Bekar	160,0 (138-196)	
Aylık gelir durumu		
Gelirim giderinin altında	164,5 (95-198)	0,075 ¹
Gelirim giderine eşit	165,5 (102-200)	
Gelirim giderinin üzerinde	169,0 (100-200)	

¹: Kruskal Wallis Testi ²: Mann Whithney U testi

Tablo 2’de araştırmaya katılanların oturduğu ev özellikleri ve evde yaşayan kişilere göre annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Oturdukları ev tipi ile ($p=0,475$), büyükanne/dede ile birlikte yaşama durumu ile ($p=0,058$) ve ailede ev kazası öyküsü olma durumu ile ($p=0,220$) güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Çocukların kendilerine ait bir odasının olma durumu ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,030$). Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak

anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,004$). Bonferoni düzeltilmeli Mann Withney U testi sonucunda; bir çocuk sahibi olan anneler ile dört ve üzeri çocuk sahibi annelerin güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği puanları açasından anlamlı fark vardır ($p=0,011$). Evde yaşayan toplam kişi sayısı ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,036$). Bonferoni düzeltilmeli Mann Whitney U testi sonucunda; evde üç ve daha az kişi yaşayan anneler ile 5 ve üzeri kişi yaşayan annelerin güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanları arasında anlamlı fark vardır ($p=0,016$). Ortanca, minimum ve maximum değerler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Araştırmaya katılanların oturduğu ev özellikleri ve evde yaşayan kişilere göre annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanlarının karşılaştırması, Ankara, 2020.

Oturulan ev ve ailenin bazı özellikleri	Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği Ortanca (min-maks)	p
Oturduğu ev tipi		
Apartman	167,5 (95-200)	0,475 ¹
Müstakil-bahçeli ev	162,0 (135-198)	
Çocukların kendilerine ait odalarının olma durumu		
Var	168,0 (95-200)	0,030 ¹
Yok	161,5 (116-200)	
Evde büyükanne/dede ile birlikte yaşama durumu		
Evet	162,0 (116-197)	0,058 ¹
Hayır	168,0 (95-200)	
Çocuk sayısı		
Bir çocuk	168,0 (100-200)	0,004 ²
İki veya üç çocuk	168,0 (95-196)	
Dört çocuk ve üzeri	153,0 (116-192)	
Evde yaşayan toplam kişi sayısı		
Üç kişi ve daha az	168,0 (100-200)	0,036 ²
Dört kişi	168,0 (102-196)	
Beş kişi ve üzeri	159,0 (95-197)	
Ailede ev kazası öyküsü olma durumu		
Var	165,0 (118-197)	0,220 ¹
Yok	167,5 (95-200)	

¹: Mann Whitney U testi ²: Kruskal Wallis analizi

Tablo 3’te çalışmaya dahil edilen annelerin ev kazalarına yönelik tutum, davranış ve SOY düzeylerine göre ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanlarının

karşılaştırması sunulmuştur. Annelerin ev kazalarına yönelik eğitim alma durumu ($p=0,008$) ve sağlık okuryazarlığı durumu ile ($p<0,001$) güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı

fark mevcuttur. Ev kazalarıyla ilgili eğitim almak isteme durumu ile güvenlik önlemleri tanılama ölçek puanı arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,542$). Ortanca, minimum ve maximum değerler Tablo 3'te sunulmuştur.

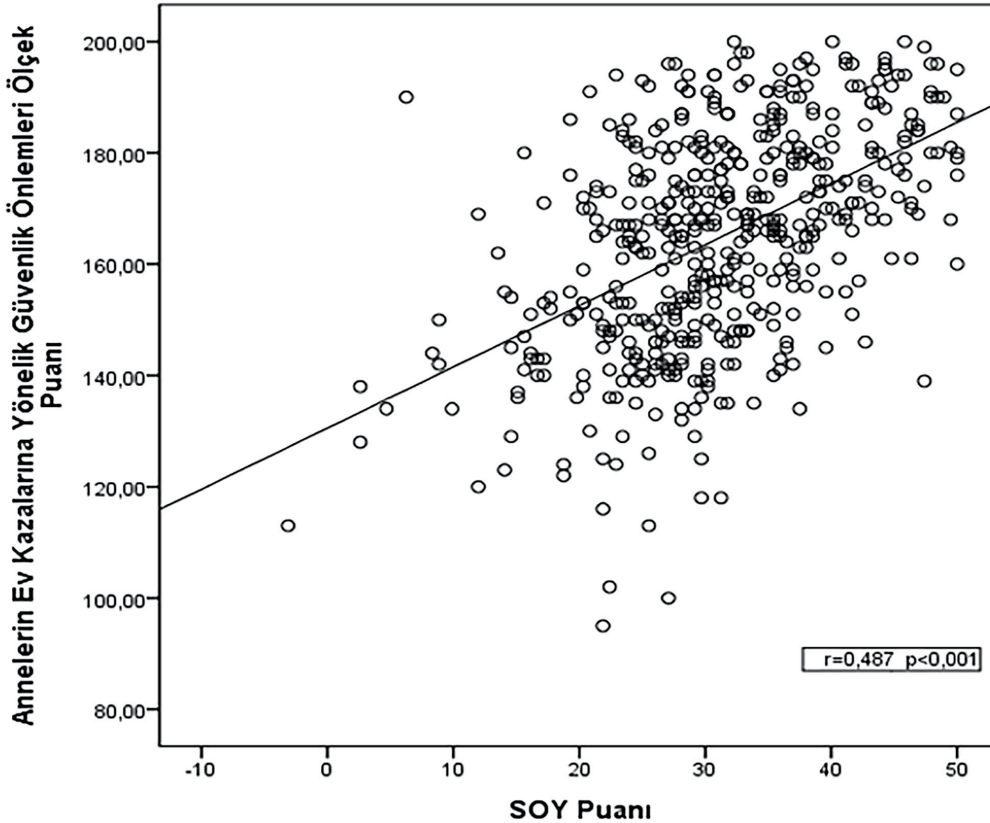
Tablo 3: Çalışmaya dahil edilen annelerin ev kazalarına yönelik tutum, davranışları ve sağlık okuryazarlığı düzeylerine göre ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanlarının karşılaştırması, Ankara, 2020.

Annelerin ev kazalarına yönelik tutum, davranışları ve sağlık okuryazarlığı düzeyleri	Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği Ortanca (min-maks)	p
Ev kazalarına yönelik eğitim alma durumu		
Evet	173,0 (152-195)	0,008¹
Hayır	167,0 (95-200)	
Ev kazalarıyla ilgili eğitim almak isteme durumu		
Evet	167,0 (102-200)	0,542 ¹
Hayır	168,0 (95-200)	
Sağlık okuryazarlığı durumu		
0-33 puan (yetersiz, sınırlı)	158,0 (95-200)	<0,001¹
34-50 puan (yeterli, mükemmel)	176,0 (134-200)	

¹: Mann Whitney U testi

Annelerin SOY puanları ile ev kazalarına yönelik alınan güvenlik önlemleri ölçek

puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde bir korelasyon mevcuttur ($r:0,487$; $p<0,001$).

Şekil 1: SOY puanı ile Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği puanları arasındaki ilişki.

Tartışma

Bu çalışmada annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeği puan ortalaması $164,8 \pm 19,7$ (95-200) bulunmuştur. Araştırmada ilkökul mezunu ve altı eğitime sahip annelerin, ortaokul-lise ve yükseköğretim mezunu annelere göre daha düşük ölçek puanlarına sahip olduğu dikkat çekmiştir. Eğitim seviyesi yükseldikçe annelerin ölçek puanlarının yükseldiği dikkat çekmiştir. Postacı, Mull ve ark. ile Boztaş'ın birlikte yapmış oldukları çalışmalarda da bizim çalışmamızda olduğu gibi annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe ölçekten daha fazla puan aldıkları dikkat çekmiştir. Eğitim düzeyinin artmasıyla beraber anneler çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik daha fazla önlem almaktadırlar (16-18). Annelerin eğitim seviyesi arttıkça, çocuklarda ev kazaları, çocukların gelişim özellikleri, kazalar için hazırlayıcı faktörler, korunma yolları ve hatta kazaya doğru müdahale ile ilgili konularda daha bilinçli olmalarıyla ilişkili olarak ölçek puanlarının daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Bizim çalışmamızda da Karatepe'nin çalışmasında olduğu gibi ev kazalarına yönelik güvenlik önlemi kullanımının anne yaşı ile ilişkisi olmadığı bulunmuştur (19). Bu durum da bize anne yaşının ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini belirlemede tek başına bir faktör olmadığını düşündürmüştür. Üçüncü'nün çalışmasında da benzer şekilde anne yaşı, ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri ölçek puanı için belirleyici olarak bulunmamıştır (20). Tüm sosyoekonomik özellikleri değerlendiren daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Sosyodemografik değişkenlerin çocukluk kazalarında alınan önlemleri etkilediğini gösteren oldukça sağlam bir dizi araştırma bulgusu mevcut olsa da bu çalışmada gelir durumuna göre annenin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri tanılama ölçek puan dağılımları benzer bulunmuştur.

Çalışmada annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemi alma durumları yaşanan ev tipine göre benzer bulunsa

da çocukların kendi odalarının olması annelerin daha fazla önlem aldığını göstermiştir. Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimine uygun bir oda dizayn etmek kazaya neden olabilecek faktörleri kontrol altına alıp daha yüksek düzeyde güvenlik önlemi almayı sağlayabilir. Tek çocuk sahibi annelerin ölçek puanlarının 4 ve üzeri çocuk sahibi olan anne-lerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum 4 ve üzeri çocuğu olan annelerin çocuklarının ev kazalarından korunması için tek çocuk sahibi annelere göre daha az önlem aldıklarını göstermektedir. Benzer durum evde yaşayan kişi sayısı ile de mevcuttur. Hanede yaşayan toplam kişi sayısı 5 ve üzeri olduğunda ölçek puanı anlamlı şekilde düşmektedir. Bu durumu ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ve aynı evde yaşayan kişi sayısı arttıkça çocuklarla ilgilenilirken birden fazla çocuk olduğu için ve hepsiyle aynı anda ilgilenilmek zorunda olduğu için dikkatin toplanamaması ve stresinin artmasıyla açıklayabiliriz. Aynı zamanda ebeveynlerin her çocukla eşit zaman geçirememesi, kardeşleri ile oyun oynayan çocuklar gibi faktörler, kardeşli çocuklarda ev kazalarına yönelik alınan önlemlerin zayıflamasına neden olabilir.

0-2 yaş grubu çocuk sahibi olan anneler 5-6 yaş grubu çocuk sahibi annelere göre ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinden daha yüksek puan almışlardır. Çocuk büyüdükçe anne babanın artan deneyimi ve çocuğun gelişimsel özellikleri annenin güvenlik önlemlerini zayıflatmasına neden olabilir. Ayrıca anneler 0-2 yaş grubu çocukların yürümeyi öğrenme döneminde her türlü düşme ihtimallerine karşı ve yeme davranışlarının tam gelişmediği bu dönemde aspirasyon riskine karşı daha fazla önlem alıyor olabilirler. Benzer şekilde bir çalışmada çocuğun yaşı arttıkça kazalara karşı daha az güvenlik önleminin alındığı bildirilmiştir (21). Çalışmamızda annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanları kız ve

erkek çocuklarında benzer saptanmıştır. Çocukların cinsiyeti, annelerin önlem alma seviyelerini değiştirmemektedir.

Annelerin çocukların ev içerisinde yaşayabilecekleri kazalar ve bunların önlenmesi konusunda eğitim alarak bilgilendirilmiş olmaları bu konudaki tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Çalışmada ev kazalarına yönelik eğitim alan anneler eğitim almayan annelere göre güvenlik önlemlerini daha iyi almaktadır. Bu da her konuda olduğu gibi ev kazaları konusunda da eğitimin ne derece önemli ve etkili olduğunu göstermektedir. SOY'u yetersiz-sınırlı olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçek puanları SOY'u yeterli-mükemmel olanlara göre daha düşük bulunmuştur. Ev kazaları önlenemez fakat önleyebilmek için öncelikli olarak özellikle anneler üzere ebeveynlerin, evdeki risk oluşturabilecek durumların farkında olup uygun önlemler alması gerekmektedir. Bu

farkındalığı oluşturmak birçok sebebe bağlı olmakla beraber bu çalışma göstermiştir ki annelerin SOY düzeyi de doğrudan ev içerisindeki kazalara karşı güvenlik önlemi alma durumuyla ilişkilidir. Annelerin SOY düzeyini yükseltmek kolay olmayacaktır fakat bunu başarınca, sakatlık hatta ölümlerle sonuçlanan önlenemez ev kazaları şüphesiz ki azalacaktır.

Araştırmanın kısıtlılıkları: Anket uygulaması mesai saatleri içerisinde olduğu için çalışan nüfusa ulaşmakta beklenenin altında kalınmış olabilir. Anket uygulaması esnasında kısa işlemler yaptırmak için başvuran kişiler içerisinde ankete katılmak istemeyen veya yarıda bırakan kişiler olduğu belirlenmiştir. 0-6 yaş çocuklarda annenin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinin babalarda geçerlilik güvenilirliği olmadığı için çalışmaya sadece anneler dahil edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda, annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları önlemlerin onların eğitim durumları ile ilişkili olarak farklılık gösterdiği ve ilkökul mezunu ve altı eğitim durumu olan annelerin diğerlerine göre ev kazalarına yönelik daha az önlem aldıkları saptanmıştır. Çalışma grubundaki annelerin yaşları ve gelir durumu ile ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çocukların kendilerine ait odalarının olması, çocuk sayısı ve evde yaşayan kişi sayıları ile annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve evlerinde çocuk odası olmayan, 4 ve üzeri çocuk sahibi olan ve hanede 5 ve daha fazla kişiyle yaşayan annelerin kazalara yönelik daha az önlem aldıkları saptanmıştır.

Çocukların yaşları ile annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik

önlemleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve küçük çocuğu olan annelerin daha büyük yaşlardaki çocuk annelerine göre ev kazalarına yönelik daha fazla önlem aldıkları saptanmıştır. Çocukların cinsiyeti ve annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Farklı eğitim seviyelerine sahip anneler arasındaki bilgi, tutum ve davranış farklılıkları göz önünde bulundurularak, çocukların yaşları ve gelişimleri dikkate alınarak, ailelere özellikle de çocuklarla en çok vakit geçiren kişiler olarak annelere evde karşılaşabilecekleri kazaya sebebiyet verebilecek durumlarla ilgili alabilecekleri önlemler anlatılıp bu konudaki sağlık okuryazarlık seviyelerinin artırılması sağlanabilir. Birden fazla çocuk sahibi ve evde yaşayan kişi sayısı 5 ve üzeri olan annelere de yine olası kaza ihtimalleri anlatılarak alınacak güvenlik önlemleri artırılmalıdır.

Kaynaklar

1. Akbaba M, Nazlıcan E, Demirhindi H. Characteristics of domestic accidents and related factors in Karataş district of Adana province, Turkey. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2015;14(3):229-34.
2. Kılıç B, Demiral Y. İzmir'de Bir Gecekondu Bölgesinde Evde Yaralanma İnsidansı. *Toplum Hekimliği Bülteni*. 2006;25(3):27-32.
3. Ministry of Social Affairs and Health and Finnish Central Organisation for Rescue Services. *Safety at home: direction and ideas for the prevention of domestic accidents and for first aid*. 2004:2.
4. Paek H, Kim C. A safe community, Suwon 1999-2003. Suwon: Korea, Safe Community Council. 2004;26.
5. Türkiye Hastalık Yükü Çalışması. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü Yayınları; 2006.
6. Köse OÖ, Bakirci N. Çocuklarda ev kazaları. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2007;16(3):31-5.
7. Peden M, McGee K, Sharma G. *The injury chart book: a graphical overview of the global burden of injuries*. Geneva, World Health Organization. 2002.
8. Ulukol B, Şimşek F, Usubütün S, Gülnar S. 0-6 yaş grubu çocukların ev kazalarından korunmasında anne eğitiminin etkinliği. III. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Bildiri Özetleri. 2005:22-14.
9. Altundağ S, Oztürk MC. The effects of home safety education on taking precautions and reducing the frequency of home accidents. *TJTES*. 2007;13(3):180-5.
10. Büyük E, Çavuşoğlu F, Teker E. Defining the security measures taken by mothers with zero to six years old children against home accidents. *J DU Health Sci Inst*. 2015;5(3):17-22.
11. Dowd MD, Keenan HT, Bratton SL. Epidemiology and prevention of childhood injuries. *Crit Care Med*. 2002;30(11):385-92.
12. Berkman ND, Sheridan SL, Donahue KE, Halpern DJ, Viera A, Crotty K, et al. Health literacy interventions and outcomes: an updated systematic review. *Evid Rep Technol Assess*. (Full Rep). 2011;199(1):941.
13. Özkan S, Uğraş Dikmen A, Baran Aksakal F, Çalışkan D, Tüzün H, Taşçı Ö, et al. Türkiye sağlık okuryazarlığı düzeyi ve ilişkili faktörleri araştırması. Sağlık Bakanlığı Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü. 2018.
14. Okyay P, Abacıgil F. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçekleri Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. Sağlık Bakanlığı. 2016.
15. Çınar ND, Görak G. 0-6 yaş çocuklarda annenin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk Forumu*. 2003;6:22-7.
16. Postacı F. Çocukluk Çağı Kazaları [Yüksek Lisans Tezi], İstanbul: İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü; 1992.
17. Mull DS, Agran PF, Winn DG, Anderson CL. Injury in children of low-income Mexican, Mexican American, and non-Hispanic white mothers in the USA: a focused ethnography. *Soc Sci Med*. 2001;52(7):1081-91.
18. Boztaş G. 0-48 Aylık Çocukların Ev Kazaları Sonucu Oluşan Yaralanmalarına İlişkin Annelerin Davranış ve Görüşlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi [Uzmanlık tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı; 2008.
19. Karatepe TU, Nalan A. 0-6 yaş çocuklarda ev kazası geçirme sıklığı ve ilişkili faktörler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2013;39(3):165-8.

20. Üçüncü M, Üçüncü M, Toprak D. The knowledge, attitude and behavior of mothers with children aged 0-6 years on home accidents and preventive measures. *J Ist Faculty Med.*

2019;82(4):219-29.

21. İnce T, Yalçın S, Yurdakök K. Parents' Attitudes and Adherence to Unintentional Injury Prevention Measures in Ankara, Turkey. *Balk Med J.* 2017;34(4):335.